

1. ประเภทอวนล้อมจับ (Surrounding Nets)

อวนล้อมจับ หมายถึง เครื่องมือประมงที่มีลักษณะเป็นผืนอวนคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า วิธีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำจะปล่อยผืนอวนล้อมรอบสัตว์น้ำ แล้วทำการปิดด้านล่างของผืนอวน

หลักการหรือกรรมวิธีที่สำคัญของเครื่องมือประเภทอวนล้อมจับ มีดังนี้

1. ใช้วิธีปิดล้อมสัตว์น้ำ โดยการปล่อยอวนล้อมรอบสัตว์น้ำเป็นวงกลมหรือรูปไข่ เพื่อสกัดกั้นการเคลื่อนที่ของสัตว์น้ำในแนวราบ ส่วนในแนวตั้งใช้ความลึกของอวนสกัดกั้นตัดหน้าฝูงสัตว์น้ำ
2. ใช้กรรมวิธีปิดด้านล่างของผืนอวน (ตลอดผืน) เพื่อให้สัตว์น้ำหมดทางออกทางด้านล่างและว่ายวนเวียนอยู่ในวงอวน
3. ทำการกู้อวนแล้วตักสัตว์น้ำขึ้นเรือ

การวางอวนล้อม (เริ่มปล่อยอวน)

การกว้านสายมาปิดด้านล่างผืนอวน

ลักษณะฝูงปลาที่ว่ายอยู่ในวงอวน

ตักปลาจากอวน (กันตุง) ใส่เรือ

ชนิดเครื่องมือประเภทอวนล้อมจับ เครื่องมืออวนล้อมจับเป็นเครื่องมือที่ออกแบบขึ้นมาสำหรับใช้จับสัตว์น้ำชนิดที่อยู่รวมกันเป็นฝูง หรือล่องลอยให้รวมกันเป็นฝูงขนาดใหญ่ก่อน โดยใช้อุปกรณ์ช่วยทำการประมงประเภทซั้ง (Fish Aggregating Device; FADs) หรือแสงไฟ หลักการเลือกใช้ขนาดตาอวนของเครื่องมือนี้ต้องไม่ทำให้สัตว์น้ำเป้าหมายหลักติดอยู่ที่ตาอวนมากเกินไป เพราะจะทำให้อวนมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น กู้อวนได้ช้า และสัตว์น้ำเสียคุณภาพ ด้วยเหตุนี้อวนล้อมจับจึงมีขนาดตาอวนหลายขนาด ขึ้นอยู่กับขนาดของสัตว์น้ำเป้าหมายหลัก การเรียกชื่อเครื่องมืออวนล้อมจับของไทยส่วนใหญ่เรียกตามชาวประมง ซึ่งตั้งชื่อหลากหลาย บางชนิดเรียกชนิดสัตว์น้ำที่เป็นเป้าหมายหลัก เช่น อวนล้อมจับปลากะตัก อวน

ดังนั้น คณะทำงานจัดทำคำนิยามฯ จึงกำหนดการเรียกชื่อเครื่องมือในประเภทอวนล้อมจับเสียใหม่ โดยกำหนดให้เป็นระบบเดียวกัน คือ ใช้ขนาดตาอวนเป็นตัวกำหนด ซึ่งจะเป็นผลดีต่อข้อมูลทางการประมงทะเลในอนาคต แต่เนื่องจากอวนล้อมจับของไทยมีวิธีการปิดด้านล่างของผืนอวนอยู่ 2 วิธี คือ **แบบมีสายมาน** และ**แบบอื่นซึ่งไม่ใช่สายมาน** จึงได้แยกชนิดของอวนล้อมจับออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ **อวนล้อมจับมีสายมาน** มี 5 ชนิด และ**อวนล้อมจับไม่มีสายมาน** มี 2 ชนิด ซึ่งแบบมีสายมานนั้นจะพบมากที่สุด ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 99 ของอวนล้อมจับทั้งหมด

1.1 อวนล้อมจับใช้สายมาน (Purse seine)

สายมาน (Purse Line) เป็นชื่อเรียกเชือก หรือลวดสลิงที่ร้อยผ่านห่วงโลหะวงแหวนทุกห่วง ซึ่งผูกตลอดแนวด้านล่างผืนอวน มีระยะห่างกันพอควร ชาวประมงเรียกว่า **ห่วงมาน** (Purse ring) ส่วนที่เป็นสายมานจะใช้เพียงเส้นเดียว แต่อวนตั้งเก และอวนล้อมจับปลากะตักของไทยแบบมาเลเซีย จะแบ่งสายมานออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่อยู่ปีกซ้าย และปีกขวา โดยปลายเชือกข้างหนึ่งของเชือกทั้งสองจะผูกกับห่วงคล้ายเกลียวที่อยู่บริเวณกึ่งกลางอวน วิธีการปิดผืนอวนด้านล่างด้วยสายมานใช้วิธีการกว้านสายมานพร้อมกันทั้งสองข้างเก็บไว้บนเรือ จะทำให้ขอบล่างของผืนอวนมีขนาดเล็กลงตามลำดับ ในที่สุดจะปิดสนิทเมื่อห่วงมานมารวมกัน แล้วนำห่วงมานขึ้นบนเรือ หรือแขวนไว้ที่เรือ ชนิดเครื่องมือที่จัดอยู่ในกลุ่มอวนล้อมจับมีสายมาน มี 5 ชนิด ดังนี้

1.1.1 อวนล้อมจับขนาดตาเล็กกว่า 10 มิลลิเมตร

เครื่องมือนี้ เดิมเรียกกันว่า **อวนล้อมจับปลากะตัก** บางแห่งเรียกว่า **อวนปลาหัวอ่อน** หรือ**อวนปลาซั้งซั้ง** หรือ**อวนปลาจั้งจั้ง** จัดว่าเป็นอวนล้อมจับที่ใช้ตาอวนขนาดเล็กที่สุด ส่วนใหญ่มุ่งจับปลากะตักเป็นหลัก แต่จะใช้จับปลาอื่นๆ ที่มีขนาดใหญ่กว่าปลากะตักก็ได้ แหล่งประมงน้ำลึก 5 - 45 เมตร ในอดีตทำการประมงเฉพาะเวลากลางวัน ในปัจจุบันมีทั้งแบบที่ทำเฉพาะกลางวัน และแบบที่ทำทั้งกลางวันและกลางคืน ซึ่งในเวลากลางคืนชาวประมงจะใช้เรือปั่นไฟช่วยในการทำประมงด้วย จำนวนคนขึ้นอยู่กับขนาดเรือ มีตั้งแต่ 6 - 30 คน

จังหวัดที่พบมาก ได้แก่ จังหวัดตราด ระยอง ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี ระนอง พังงา สตูล เป็นต้น

เรือและอุปกรณ์ เรือประมงขนาด 10 - 22 เมตร เครื่องยนต์ 20 - 300 แรงม้า อุปกรณ์ช่วยทำประมงได้แก่ เคคโค้ชาวดอร์ สำหรับช่วยค้นหาฝูงปลา เครื่องหาที่เรือจากดาวเทียม และวิทยุสื่อสาร ถ้าเป็นอวนล้อมจับปลากะตักแบบตัมปลาในเรือ บริเวณจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี และสตูล จะใช้เครื่องกว้านอวนช่วยกู้อวนด้วย และถ้าเป็นเรืออวนล้อมปลากะตักกลางคืนซึ่งใช้แสงไฟล่อ จะมีเรือปั่นไฟด้วยอีก 1 - 2 ลำ เป็นเรือขนาด 9 - 14 เมตร กำลังไฟ 10 - 20 กิโลวัตต์ และมีลูกเรือ 1 - 2 คน/ลำ

เครื่องมืออวน อวนมีลักษณะคล้ายสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาว 250 - 450 เมตร ลึก 15 - 80 เมตร ขึ้นอยู่กับขนาดเรือและความลึกของแหล่งประมง เนื้ออวนเป็นไนลอนชนิดไม่มีปม ขนาดตา 6.0 - 9.3 มิลลิเมตร สีเขียวหรือเหลือง และบางส่วนเป็นสีขาว (เฉพาะเรือขนาดเล็ก) ชาวประมงบางรายเริ่มใช้อวนสีเขียวปนดำ ตาปะทังบนอาจมีหรือไม่มี ส่วนตาปะทังล่างนิยมใช้อวนโปลีเอทิลีน รุ่นพยุอวนมีทั้งแบบรูปไข่และแบบทรงกระบอกค่อนข้างแบน สายมานใช้เชือกเกลียวถักขนาด

วิธีการประมง แบ่งออกเป็นแบบไม่ใช้แสงไฟล่อ และแบบใช้แสงไฟล่อ

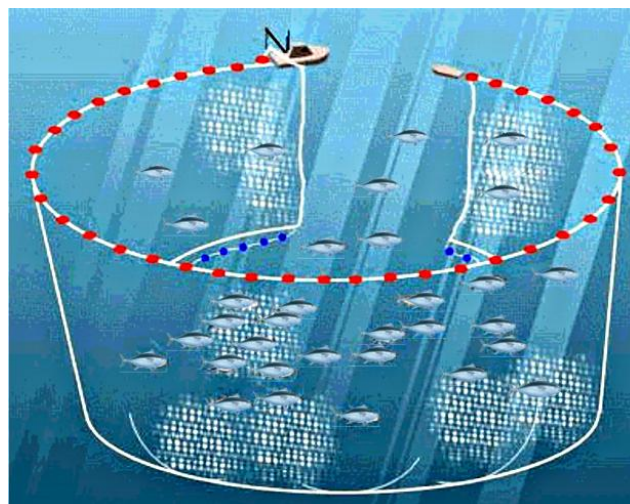
แบบไม่ใช้แสงไฟล่อ ส่วนใหญ่เป็นเวลากลางวันตั้งแต่เช้าตรู่ถึงเย็น เรือจะแล่นหาฝูงปลากะตักที่ว่ายบริเวณผิวน้ำ หรือใช้เฮคโคชาวเดอร์ตรวจหาฝูงปลากะตักที่อยู่ใต้ผิวน้ำ เมื่อพบแล้วจะปล่อยอวนล้อมฝูงปลาไว้ ทำการกว้านสายมาเพื่อรูดปิดด้านล่างผืนอวน สำหรับเรือขนาดเล็กความยาวไม่เกิน 14 เมตร แถบจังหวัดระยอง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า **อวนล้อมลงคัน** จะเพิ่มอุปกรณ์เป็นคันไม้จริง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12 เซนติเมตร ยาว 10 - 12 เมตร จำนวน 1 ต้น ปลายข้างหนึ่งผูกห่วงโลหะขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 เซนติเมตร จำนวน 2 ห่วง อยู่คู่กัน คันไม้จริงนี้ใช้กดขอบล่างอวน (สายมา) ทำให้ช่องเปิดบริเวณหน้าหัวเรือขณะกว้านสายมา มีขนาดเล็กลง ฝูงปลาว่ายออกไปได้ยากขึ้น โดยก่อนเริ่มกว้านสายมาจะนำห่วงมาของอวนปีกซ้ายและขวาที่อยู่ใกล้หัวเรือมายึดติดกับห่วงทั้งสองที่ปลายคันไม้ก่อน แล้วจุ่มลงไปใต้น้ำลึกประมาณ 7 - 8 เมตร ปลายที่โผล่พ้นน้ำผูกติดกับแฉกหัวเรือ แต่เรืออวนล้อมจับส่วนใหญ่นิยมใช้ตุ้มน้ำหนัก ขนาด 50 กิโลกรัม ซึ่งเรียกว่า **ไอ้โบ้** จำนวน 1 - 2 อัน ช่วยถ่วงคร่าวล่างช่วงใกล้หัวเรือมากกว่าการใช้คันไม้กดอวน เมื่อกว้านสายมาเสร็จแล้วจะกู้อวนขึ้นเรือด้วยแรงคน หรือใช้เครื่องกว้านอวนจนสามารถตักปลาใส่เรือได้ จากนั้นจะเตรียมอวนให้เรียบร้อยพร้อมวางใหม่ วันหนึ่งๆ ทำการประมง 1 - 5 ครั้ง อัตราการจับไม่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของฝูงปลากะตัก และความสามารถของได้กั้งเรือในการหาแหล่งปลากะตัก

เฮคโคชาวเดอร์

ส่วนวิธีการประมงแบบใช้แสงไฟล่อ เรืออวนจะแล่นค้นหาฝูงปลาโดยใช้เฮคโคชาวเดอร์ เริ่มตั้งแต่พระอาทิตย์ตกดิน โดยมีเรือปั่นไฟอีก 1 - 2 ลำ แล่นตาม เมื่อพบฝูงปลาแล้วจะบอกจุด (ตำแหน่ง) ให้เรือปั่นไฟลำแรกทอดสมอและใช้แสงไฟล่อ และหาจุดทอดสมอให้เรือปั่นไฟลำที่สองต่อไป เสร็จแล้วเรืออวนจะทอดสมอเวลา ปล่อยให้เรือปั่นไฟทำการใช้แสงไฟล่ออย่างน้อย 2 ชั่วโมงขึ้นไป โดยติดต่อประสานงานกันทางวิทยุรับ-ส่งตลอดเวลา เมื่อมีปลากะตักตอมแสงไฟมากพอแล้ว จะเตรียมตัววางอวนล้อมเรือปั่นไฟ โดยให้เรือปั่นไฟทอดสมอขึ้นเรือ แล้วเรืออวนปล่อยอวนล้อมรอบเรือปั่นไฟ ทำการกว้านสายมาปิดผืนอวนด้านล่างและกู้อวนขึ้นเรือ ส่วนใหญ่ใช้คันบูมหน้าแก่งเรือกับกว้านข้างแก่งเรือช่วยกู้อวน จนสามารถตักปลาใส่เรือได้ จากนั้นจะทำการวางอวนล้อมเรือปั่นไฟลำที่สองต่อไป

สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปลากะตักทุกขนาด และปลาผิวน้ำชนิดอื่นที่ปะปนมาด้วย อย่างเช่น ปลาทุ-ดั่ง ปลาหลังเขียว ปลาสีกุนชนิดต่างๆ ปลาสาก หมึกกล้วย เป็นต้น

ลักษณะการวางอวนล้อม

1.1.2 อวนล้อมจับขนาดตา 10.0 - 24.9 มิลลิเมตร

เครื่องมืออวนล้อมจับชนิดนี้ ชาวประมงเรียกว่า **อวนล้อมลูกหมา อวนล้อมหมึก อวนล้อมหางยาว** หรือ **อวนล้อมตะเกียง** เพราะใช้เรือประมงขนาดเล็ก เครื่องยนต์มีทั้งแบบนอกเรือ (เรือหางยาว) และเครื่องยนต์ในเรือ รายที่ใช้เรือหางยาวมักเปลี่ยนไปใช้เครื่องมืออื่นหลังจากหมดฤดูจับปลาผิวน้ำหน้าหมู่บ้าน วิธีจับสัตว์น้ำมีทั้งแบบแล่นเรือหาฝูงและใช้แสงไฟล่อ ซึ่งเป็นแพตะเกียงหรือเรือปั่นไฟ ขนาดตาอวนที่นิยมใช้มีขนาดตา 16 - 20 มิลลิเมตร เหตุที่ใช้ตาอวนขนาดนี้ เพราะต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาปลาหลังเขียว และปลาหูขนาดเล็ก หรือปลาผิวน้ำชนิดอื่นที่มีขนาดใกล้เคียงกัน ติดอยู่ที่ตาอวน แหล่งประมงน้ำลึก 5 - 20 เมตร จำนวนคน 4 - 20 คน

จังหวัดที่พบมาก จังหวัดที่นิยมใช้เครื่องมือชนิดนี้ได้แก่ จังหวัดชุมพร และประจวบคีรีขันธ์

เรือและอุปกรณ์ เรือประมงขนาด 9 - 14 เมตร เครื่องยนต์นอกเรือขนาด 10 แรงม้า หรือเครื่องยนต์ในเรือขนาด 24 - 150 แรงม้า แต่อาจมีเรือขนาดใหญ่กว่า 14 เมตร บางลำใช้เครื่องมือนี้ด้วย อุปกรณ์ที่สำคัญในเรือ ได้แก่ วิทยุสื่อสาร เครื่องเอกโคชาวเดอร์ (เฉพาะเรือเครื่องยนต์ในเรือ) แพและตะเกียงเจ้าพายุ หรือเรือปั่นไฟ 1 ลำ

เครื่องมืออวน รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า เนื้ออวนสีดำหรือเขียว ขนาดตาอวน 16 - 20 มิลลิเมตร ความยาวอวน 100 - 400 เมตร ลึก 14 - 40 เมตร การประกอบอวนเหมือนกับอวนล้อมจับอื่นๆ คือ ด้านบนมีทุ่นพวงอวนตลอดความยาวอวน ด้านล่างมีท่วงمان และตะกั่วถ่วงคิดเป็นน้ำหนัก 0.50 - 2.00 กิโลกรัม/จุด สายमानเป็นเชือกขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 16 - 28 มิลลิเมตร

วิธีการประมง มี 2 วิธี คือ แบบแล่นเรือหาฝูงปลาแล้ววางอวนล้อมทันที อีกวิธีหนึ่งคือใช้แสงไฟล่อ โดยใช้แพตะเกียงหรือเรือปั่นไฟล่อสัตว์น้ำให้รวมเป็นฝูงขนาดใหญ่ก่อน วิธีการวางอวน และกู้อวนเหมือนกับอวนล้อมจับอื่นๆ ชนิดที่ไม่มีเครื่องมือวางอวน

สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปลาหู ปลาหลังเขียว ปลาสะตือขอ ปลาสีกุนชนิดต่างๆ และปลาแบน เป็นต้น

1.1.3 อวนล้อมจับขนาดตา 25.0 - 29.9 มิลลิเมตร

เครื่องมือชนิดนี้ใช้ตาอวนขนาด 25 มิลลิเมตร เดิมเป็นเครื่องมืออวนล้อมจับที่เรียกกันว่า **อวนดำ อวนล้อมซั้ง** และ **อวนตังเก** (ใช้เรือสองลำวางอวน) เป็นอวนล้อมจับอีกชนิดหนึ่งที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย ยกเว้นแบบอวนตังเก ซึ่งมีเฉพาะฝั่งอันดามันจำนวนไม่เกิน 20 ลำ วิธีการจับสัตว์น้ำมี 3 วิธี คือ **วิธีที่หนึ่ง** แบบแล่นเรือหาฝูงปลา โดยใช้สายตา เอกโคชาวเดอร์ หรือ โซนาร์ผสมกันแล้ววางอวนทันที **วิธีที่สอง** แบบจับปลาที่ซั้ง (อุปกรณ์ล่อฝูงปลาผิวน้ำชนิดหนึ่ง) จุดประสงค์การทำซั้งเพื่อสร้างแหล่งประมงของตนเอง ไม่เสียเวลาแล่นเรือค้นหาฝูงปลา การจับปลาที่ซั้งทำได้ทั้งกลางวันและกลางคืน แต่เวลากลางคืนจะใช้ร่วมกับแสงไฟล่อ **วิธีที่สาม** แบบใช้แสงไฟล่อในบริเวณที่ไม่มีซั้ง โดยทั่วไปจะใช้อย่างน้อย 2 วิธี โดยปรับเปลี่ยนตามสภาวะความชุกชุมของสัตว์น้ำเป้าหมาย วิธีใดจะใช้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความถนัดของได้กั้งเรือด้วย เครื่องมือนี้ทำการประมงบริเวณน้ำลึก 5 - 80 เมตร จำนวนคนขึ้นอยู่กับขนาดเรือ ส่วนใหญ่ 10-30 คน

จังหวัดที่พบมาก เครื่องมือชนิดนี้พบเกือบทุกจังหวัดชายทะเลทั้งฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน

เรือและอุปกรณ์ เรือประมงขนาด 14 - 26 เมตร เครื่องยนต์ 50 - 700 แรงม้า อุปกรณ์ที่สำคัญ ได้แก่ วิทยุสื่อสาร เครื่องหาที่เรือระบบดาวเทียม เรดาร์ เอกโคชาวเดอร์ โซนาร์ เครื่องกว้านอวน เรือปั่นไฟ 1 - 2 ลำ หรือแพตะเกียง เรือไฟเบอร์ขนาด 3 เมตร 1 ลำ ถ้าเป็นแบบอวนตังเกจะใช้เรือได้ขนาด 6 - 7 เมตร อีก 2 ลำ อุปกรณ์ดังกล่าวแต่ละลำจะมีไม่ครบทุกรายการ ขึ้นอยู่กับขนาดเรือ วิธีการประมง และทุนทรัพย์ ในรายที่จับปลาที่ซั้งจะต้องมีเรือเฝ้าซั้งอีก 1 ลำ เป็นเรือขนาด 10 -

เครื่องมืออวน รูปร่างอวนเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ความยาวขึ้นอยู่กับขนาดเรือ และวิธีทำการประมง ถ้าจับปลาที่ซั้งหรือใช้แสงไฟล่อตลอดปีจะใช้อวนยาว 400 - 600 เมตร แต่ถ้าใช้วิธีแล่นเรือค้นหาฝูงปลามากกว่าวิธีอื่นๆ จะใช้อวนยาว 350 - 800 เมตร ความลึกอวน 60 - 110 เมตร เนื้ออวนส่วนใหญ่เป็นไนล่อนสีดำขนาดตาอวน 25 มิลลิเมตร ตรงส่วนที่เป็นอวนคัน (Bunt) บางรายใช้อวนโปลิเอทิลีน น้ำหนักถ่วงอวนและห้วงมานมีน้ำหนัก 2 - 4 กิโลกรัม/จุด ผูกห่างกัน 2.00 - 3.00 เมตร สายमानเป็นเชือกเกลียวถักขนาด 26 - 40 มิลลิเมตร สำหรับอวนตั้งแก่นั้นสายमानจะแบ่งออกเป็น 2 ตอน

วิธีการประมง แบ่งได้ 3 วิธี คือ วิธีที่หนึ่งการจับปลาที่ว่ายน้ำอิสระปราศจากอุปกรณ์ล่อฝูงปลา วิธีที่สองการจับปลาที่ตอมแสงไฟล่อ และวิธีที่สามการจับปลาที่ตอมซั้ง

วิธีแรก การจับปลาวาฬน้ำอิสระ ชาวประมงเรียกว่า **ตีปลาฝูง ตีปลาก่อน ตีปลาลอย หรือปลาจ่อ** ชาวประมงจะแล่นเรือค้นหาฝูงปลาโดยใช้สายตา เครื่องเอคโคซาวเดอร์ หรือโซนาร์ผสมกัน เมื่อพบฝูงปลาแล้วจะแล่นเรือช้าลงเพื่อตรวจสอบสภาพพื้นทะเล ชนิดของปลา รวมทั้งคาดคะเนขนาดและปริมาณปลา ทิศกระแสลมและน้ำและลม ทิศทางการเคลื่อนที่ของปลา จากนั้นจะสั่งปล่อยอวนลงน้ำแล่นเรือโอบล้อมฝูงปลาให้ตกอยู่ในวงอวน ถ้าเป็นอวนตั้งเกาะจะปล่อยอวนจากเรือได้ทั้งสองลำ โดยแล่นแยกจากกัน และปล่อยอวนลำละครั้งหนึ่งของความยาวอวนมาบรรจบกันที่ด้านใต้ลม หลังจากล้อมรอบฝูงปลาไว้ได้แล้วจะทำการกว้านสายमानทั้งสองข้างขึ้นเรือ เพื่อปิดด้านล่างของอวนแล้วทำการกู้อวนขึ้นเรือ ส่วนใหญ่จะกู้อวนพร้อมกันทั้งสองกราบ บางลำมีเครื่องกว้านอวนช่วย โดยเฉพาะด้านกราบซ้ายจนสามารถตักปลาใส่เรือได้

วิธีที่สอง การวางอวนจับปลาที่ตอมแสงไฟล่อ (แพตะเกียงหรือเรือปั่นไฟ) โดยมากเลือกวางอวนช่วงน้ำหยุดไหล หรือไหลอ่อน การเตรียมการก่อนเวลาวางอวน จะให้ลูกเรือหนึ่งคนลงเรือเล็ก ทำการเก็บสมอที่ยึดแพตะเกียงไว้ขึ้นเรือก่อน แต่ถ้าเป็นเรือปั่นไฟจะต้องเก็บสมอขึ้นเรือเช่นกัน จากนั้นเรืออวนจะวางอวนทันทีที่เก็บสมอใกล้เสร็จเมื่อบรรจบเป็นวงกลม แล้วจะทำการกว้านสายमान ขณะกว้านสายमानได้กึ่งจะสั่งให้เรือเล็กลากจูงแพตะเกียง หรือเรือปั่นไฟลอยลำช้าๆ ไปอยู่บริเวณใกล้กึ่งกลางวงอวน เมื่อกว้านสายमानใกล้เสร็จจึงยกตุนอวน และนำเรือออกนอกวงอวน ถ้าเป็นแพตะเกียงจะนำมาเก็บที่

เรือปั่นไฟกำลังปั่นไฟเพื่อให้ปลามารวมฝูง

เรืออวน และลำเรือเล็กไว้ท้ายเรือ หลังจากกู้อวนและตักปลาใส่เรือเรียบร้อยแล้วจึงนำเรือเล็กขึ้นเรืออวนทางท้ายเรือ

วิธีที่สาม การวางอวนจับปลาที่ตอมซั้ง การจับปลาที่ซั้งทำได้ทั้งเวลากลางวันและกลางคืน แต่ในเวลากลางวันจะใช้ซั้งล่อ ลักษณะซั้งล่อเป็นซั้งขนาดเล็กเก็บไว้ในเรือเล็กมีความลึกของสายท่อนประมาณ 20 - 30 เมตร ตุ่มน้ำหนักถ่วงซั้งหนักประมาณ 5 - 7 กิโลกรัม ที่สายท่อนผูกทางมะพร้าวห่างกันประมาณ 2 เมตร ถ้าเป็นเวลากลางคืนจะใช้แสงไฟล่อร่วมกับซั้งล่อ ก่อนจับปลาที่ซั้งได้กึ่งจะสำรวจชนิดและปริมาณปลาที่ตอมซั้งที่วางไว้ในทะเลก่อนเริ่มตั้งแต่เช้าตรู่ ถ้าซั้งแต่ละต้นมีปลาน้อย จะทำรวมปลาจากซั้งแต่ละต้นที่อยู่แนวเดียวกันก่อน **วิธีรวมปลา** คือ ใช้เรืออวนทำการลากซั้งต้นแรกให้เคลื่อนที่ช้าๆ ให้ฝูงปลาสามารถว่ายน้ำตามทัน และลากเข้าหาซั้งต้นที่สอง เมื่อจะผ่านซั้งต้นที่สองจะเร่งเครื่องยนต์จุดซั้งต้นแรกเคลื่อนที่ผ่านซั้งต้นที่สองอย่างรวดเร็ว ทำให้ปลาที่ตามซั้งมาไปรวมกันอยู่ที่ซั้งต้นที่สอง ปล่อยซั้งต้นแรกทิ้งไว้ในบริเวณนั้นแล้วกลับมาลากซั้งต้นที่สองไปหาลูกที่สาม โดยทำเช่นเดียวกันจนคิดว่ามีปริมาณปลามากพอ จึงหยุดลากซั้งเพื่อเตรียมวางอวน เริ่มจากนำเรือเล็กซึ่งมีซั้งล่ออยู่ในเรือลงน้ำ ให้เรือเล็กหย่อนซั้งล่อลงน้ำข้างๆ ซั้งที่รวมปลาไว้แล้ว เรืออวนเข้ามาลากซั้งที่รวมปลาไว้ ออกไปอย่างรวดเร็วทำให้ฝูงปลามาตอมซั้งล่อแทน นำซั้งที่ล่อออกไปปล่อยทิ้งไว้ดั้งเดิมในบริเวณที่ไม่กีดขวางการวางอวน

สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปลาทุบ ปลาปลิง ปลาสิ่กุนกลม ปลาสิ่กุนข้างเหลือง ปลาทุบแขก ปลาแข่งไก่ ปลาสิ่กุนตาโต ปลาหลังเขียวชนิดต่างๆ ปลาโอ ปลาจะละเม็ดดำ ถ้าเป็นปลาที่ใช้จากการใช้แสงไฟล่อและซึ่งจะมีปลาผิวน้ำหลายชนิดปะปนกัน

1.1.4 อวนล้อมจับขนาดตา 30 - 45 มิลลิเมตร

เครื่องมือชนิดนี้ใช้จับปลาทุบ ปลาปลิง หรือปลาที่ใหญ่กว่าปลาทุบ อย่างเช่น ปลาสิ่กุนกลม ปลาโอ ไม่เหมาะที่จะใช้จับปลาหลังเขียว ปลาทุบแขก ปลาสิ่กุนข้างเหลือง ส่วนใหญ่เนื้ออวนเป็นอวนในล่อนสีเขียว ชาวประมงบางรายจึงเรียก **อวนเขียว** หรือ **อวนล้อมจับปลาทุบ** จำนวนคนขึ้นอยู่กับขนาดเรือ ส่วนใหญ่ 10 - 30 คน

จังหวัดที่พบมาก จังหวัดที่ใช้เครื่องมือชนิดมาก ได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม ประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดชายทะเลฝั่งอันดามัน

เรือและอุปกรณ์ เรือประมงขนาด 10 - 20 เมตร เครื่องยนต์ 24 - 300 แรงม้า อุปกรณ์ที่สำคัญ ได้แก่ วิทยุสื่อสาร เครื่องเอคโคซาวเดอร์ เรือขนาดใหญ่อาจมีไซนาร์

เครื่องมืออวน วัสดุเหล็ยมผืนผ้า ความยาวอวน 400 - 800 เมตร ความลึกอวน 40 - 80 เมตร ขนาดตาอวน 38 มิลลิเมตร (1.5 นิ้ว) มากที่สุด บางรายใช้ขนาดตา 42 มิลลิเมตร คร่าวบนเป็นท่อนพุงอวน คร่าวล่างผูกตะกั่วและห่วงมามีน้ำหนักรวมกัน 2 - 3 กิโลกรัม/จุด ผูกห่างกัน 2.50 - 3.00 เมตร สายमानเป็นเชือกเกลียว ถักขนาด 20 - 30 มิลลิเมตร

วิธีการประมง เหมือนกับอวนล้อมจับที่จับปลาผิวน้ำชนิดที่ว่ายน้ำอิสระ คือ จะแล่นเรือค้นหาปลาให้พบก่อน โดยใช้ไฟฉายหรือไฟสปอตไลท์ช่วย ส่วนใหญ่เป็นเวลากลางคืนเดือนมืดไม่มีแสงจันทร์ แต่ถ้ามีฝูงปลาขึ้นผิวน้ำเวลาเย็นก็สามารถทำการประมงได้ เครื่องมือนี้ไม่นิยมใช้จับปลาที่ตอมแสงไฟล่อ หรือตอมซั้ง

สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปลาทุบ ปลาปลิง ปลาสิ่กุนกลม ปลาแข่งไก่ ปลาโอ เป็นต้น

เรืออวนเขียวขนาดเล็ก

1.1.5 อวนล้อมจับขนาดตาอวนใหญ่กว่า 45 มิลลิเมตร

เครื่องมืออวนล้อมจับที่ใช้ตาอวนขนาดนี้ ได้แก่ อวนล้อมจับปลาโอ ซึ่งพัฒนาขึ้นมาหลังจากปี 2525 เป็นต้นมา ในอดีตใช้อวนล้อมจับขนาดตา 25 มิลลิเมตร และ 38 มิลลิเมตร จับปลาโอ ต่อมาราคาปลาโอสูงขึ้นมาก จึงมีชาวประมงมุ่งจับปลาโอโดยเฉพาะ และได้ออกแบบอวนล้อมจับใหม่ให้มีความยาวและความลึกรวมทั้งขนาดตาอวนมากกว่าอวนล้อมจับชนิดอื่น เพื่อให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของปลาโอซึ่งว่ายน้ำเร็ว เรืออวนล้อมจับที่ใช้ตาอวนขนาดนี้ส่วนหนึ่งออกไปทำประมงนอกน่านน้ำ ขนาดตาอวนที่เลือกใช้มีหลายขนาด เริ่มตั้งแต่ 47 มิลลิเมตรขึ้นไป และส่วนใหญ่จะมีขนาด 100 มิลลิเมตร ผสมอยู่บริเวณปีกอวนซ้ายและขวาด้วยร้อยละ 20 - 40 ของความยาวอวน เพราะต้องการให้ปลาโอส่วนหนึ่งติดที่ตาอวน เพื่อลดแรงกดของปลาโอที่ตายบริเวณอวนคั่น จำนวนคนในเรือ 25 - 30 คน

จังหวัดที่พบมาก ได้แก่ จังหวัดระยอง สงขลา และปัตตานี สำหรับทางฝั่งอันดามัน ได้แก่ จังหวัดกระบี่ ระนอง และภูเก็ต

เรือและอุปกรณ์ เรือประมงขนาด 18 เมตรขึ้นไป เรือเล็กช่วยทำการประมงเป็นเรือไฟเบอร์ขนาด 3.50 - 4.00 เมตร อีก 1 ลำ พร้อมเครื่องติดท้ายขนาด 10 - 15 แรงม้า อุปกรณ์ที่สำคัญ ได้แก่ วิทยุสื่อสารระยะไกลและใกล้ เครื่องหาที่เรือจากดาวเทียม เอกโคซาวเดอร์ โซนาร์ 1 - 2 เครื่อง เรดาร์ และเครื่องกว้านอวน

เครื่องมืออวน รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้าค่อนข้างยาว และลึกกว่าอวนล้อมจับชนิดอื่นๆ ส่วนใหญ่ยาว 800 - 1,600 เมตร ลึก 110 - 140 เมตร ความยาวและความลึกอวนขึ้นอยู่กับขนาดของเรือ ด้านบนของผืนอวนเป็นฟุ้งพวงอวน เนื้ออวนเป็นไนลอนสีเขียวและสีดำ ขนาดตาอวนที่ชาวประมงเลือกใช้ ได้แก่ ขนาดตา 47, 50, 55, 75 และ 100 มิลลิเมตร บางรายใช้ตาอวนต่างขนาดผสมกัน บริเวณปีกอวนซ้ายและขวานิยมใช้ขนาดตาอวน 100 มิลลิเมตร คิดเป็นความยาว 20 - 40 เปอร์เซ็นต์ของความยาวอวน เพื่อให้ปลาโอส่วนหนึ่งติดตาอวนบริเวณนี้ น้ำหนักดวงและห่วงมีน้ำหนัก 3 - 4 กิโลกรัม/จุด แต่ละจุดห่างกัน 4 เมตร สายमानเป็นเชือกเกลียวถักขนาด 38 - 40 มิลลิเมตร

วิธีการประมง ทำการประมงได้ทั้งกลางวันและกลางคืน ในเวลากลางวันจะใช้สายตามองหาฝูงปลาโอที่ว่ายอยู่บริเวณผิวน้ำ ส่วนเวลากลางคืนส่วนใหญ่จะใช้โซนาร์ช่วยค้นหาฝูงปลาโอที่ว่ายใต้ผิวน้ำ เมื่อพบแล้วจะทำการปล่อยอวนล้อมรอบฝูงปลาโอ กว้านสายमान และกู้อวนขึ้นเรือ และตัดปลาจากอวนคืนใส่เรือในขั้นตอนสุดท้าย เตรียมอวนให้เรียบร้อยพร้อมวางใหม่

สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปลาผิวน้ำขนาดใหญ่ เช่น ปลาโอดำ โอลาย โอเกลบ ปลาโอทองแถบ ปลาแข่งไก่ ปลาสิกุลกลม ปลาทุกั๊ก (ปลากดชนิดหนึ่ง)

1.2 อวนล้อมจับไม่มีสายमान (Lampara or Purse seine without purse line)

อวนล้อมจับชนิดนี้ชาวประมงใช้กันน้อยมาก มีเพียง 2 ชนิด ที่ยังใช้กันอยู่ คือ อวนล้อมจับปลากะตัก (อวนกัดขอ) และอวนล้อมจับปลาหลังหิน (ปลาตามแนวหินปะการัง) ทั้งสองชนิดต่างกันที่ขนาดตาอวน ปัจจุบันคาดว่ามีความรวมกันไม่เกิน 20 ลำ เนื่องจากหาลูกเรือที่ดำน้ำได้ยาก ชาวประมงจึงปรับเปลี่ยนไปใช้อวนแบบมีสายमान หมู่บ้านที่เป็นแหล่งกำเนิดและยังคงใช้อยู่คือ หมู่บ้านอ่าวมะขามป้อม อำเภอแกลง จังหวัดระยอง รายละเอียดของอวนล้อมจับทั้งสองชนิดมีดังนี้

1.2.1 อวนล้อมจับไม่มีสายमानขนาดตาอวนไม่เกิน 10 มิลลิเมตร

เครื่องมือนี้เดิมเรียกว่า **อวนล้อมจับปลากะตักแบบกัดขอ** หรือเรียกสั้นๆ ว่า **อวนกัดขอ** พบเฉพาะที่อ่าวมะขามป้อม อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เรือที่ใช้เป็นเรือขนาดเล็ก 10 - 14 เมตร ใช้คน 6 - 7 คน ทำการประมงในบริเวณน้ำตื้น ความลึก 3 - 10 เมตร หากลึกเกินกว่านี้อวนจะมี

ประสิทธิภาพต่ำ ใช้จับปลากะตักในเวลากลางวันเท่านั้น ลักษณะพิเศษคือ ต้องใช้ลูกเรือ 1 - 2 คน ทำหน้าที่ดำน้ำกัดขอให้ขอบอวนคว่ำล่างปีกซ้ายและขวาติดกันก่อนกู้อวนขึ้นเรือ ซึ่งนับวันคนดำน้ำจะหาได้ยากขึ้น ดังนั้นจำนวนของเครื่องมือชนิดนี้จึงไม่ขยายตัว ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า ชาวประมงเลิกใช้กันแล้ว โดยเปลี่ยนไปใช้อวนล้อมจับแบบมีสายमानที่เรียกว่า **อวนล้อมลวง** ทำการจับปลากะตักแทน

จังหวัดที่พบมาก คือ จังหวัดระยอง

เรือและอุปกรณ์ เรือประมงขนาด 10 - 12 เมตร เครื่องยนต์ 24 - 150 แรงม้า อุปกรณ์ที่สำคัญ ได้แก่ เอกโคซาวเดอร์ (เฉพาะบางลำ) วิทยุรับ-ส่ง ท่ออากาศทำด้วยท่อพลาสติกอ่อน ขนาดครึ่งนิ้ว ยาว 50 และ 100 เมตร จำนวน 2 สาย ต่อเข้ากับหน้ากากดำน้ำ 2 อัน เครื่องจ่ายอากาศจะต่อจากเครื่องจักรใหญ่ในเรือ

เครื่องมืออวน รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาว 200 - 300 เมตร ลึก 15 - 20 เมตร เนื้ออวนเป็นไนลอน ส่วนใหญ่ใช้ชาวขนาดตาอวน 55 หรือ 63 มิลลิเมตร ด้านบนเป็นฟุ้งพวงอวนด้านล่างเป็นตะกั่วขนาด 200 กรัม/จุด ผูกห่างกัน 50

เรือและอวนล้อมจับปลากะตักแบบกัลดซอ

วิธีการประมง เรือออกทำประมงตั้งแต่เช้าตรู่เป็นต้นไป จนถึงเวลาเย็น แต่ถ้าได้ปลามากอาจกลับเข้าฝั่งเร็วกว่ากำหนด เรือจะแล่นค้นหาฝูงตามบริเวณใกล้ฝั่งหรือใกล้เกาะ น้ำลึกไม่เกิน 10 เมตร ส่วนใหญ่ใช้สายตาค้นฝูงปลา บางลำใช้เอโคโคซาวเดอร์ เมื่อพบแล้วจะปล่อยอวนล้อมรอบฝูงปลากะตักเป็นวงกลมให้ปีกอวนซ้ายและขวาอยู่กราบเดียวกัน ทั้งสมอ ยึดเรือและผูกเชือกสมอไว้กับกราบเรือด้านที่ไม่ได้กู่อวน ส่วนใหญ่เป็นกราบซ้าย จากนั้นให้ลูกเรือ 1 - 2 คน ดำน้ำนำขอรูปลิวซีไปเกี่ยวคร่าวล่างอวนล่างปีกซ้ายและขวาพบติดกัน เริ่มจากระยะใกล้เรือก่อน ขอบแต่ละตัวห่างกัน 2 - 3 เมตร พร้อมทั้งให้ลูกเรือบนเรือช่วยกันจุดเนื้ออวนทั้งปีกซ้ายและขวาขึ้นเรือตลอดเวลา ในที่สุดด้านล่างของผืนอวนจะถูกปิดปลากะตักออกไม่ได้ ชาวประมงจะกู่อวนต่อจนสามารถตักปลาใส่เรือได้ แล้วเตรียมอวนใหม่ให้เรียบร้อย เพื่อทำการประมงต่อไป

สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่ ปลากะตัก เคย และอาจได้ปลาผิวน้ำบางชนิดที่กินปลากะตักด้วย เช่น ปลาสาก ปลาสีกุน เป็นต้น

1.2.2 อวนล้อมจับไม่มีสายमानขนาดตาใหญ่กว่า 10 มิลลิเมตร

อวนล้อมจับชนิดนี้คือ อวนล้อมจับปลาหลังหินเดิม ชาวประมงเรียกว่า **อวนล้อมหลังหิน** อวนปลาหลังหินเป็นอวนที่ออกแบบขึ้นมาสำหรับใช้จับปลาชนิดที่ชอบอยู่ตามแนวหินปะการัง หินใต้น้ำ เช่น ปลากะพงแดง กะพงเหลือง ปลากะรัง ปลาสาก ปลาหางเหลือง ปลาสีกุนชนิดต่างๆ เครื่องมืออวนและวิธีการประมงดัดแปลงมาจากอวนล้อมจับปลากะตักแบบกัลดซอ ส่วนใหญ่ใช้ตาอวนขนาด 25 มิลลิเมตร จำนวนคน 6 - 10 คน แหล่งประมงน้ำลึก 5 - 20 เมตร ลักษณะเด่นของเครื่องมือนี้คือ สามารถทำการวางอวนล้อมรอบแนวหินปะการังได้ เพราะสามารถดำน้ำปลดอวนที่ติดปะการัง หรือหินใต้น้ำได้ แต่ชาวประมงนิยมใช้กันน้อยเนื่องจากแหล่งประมงมีจำกัด

จังหวัดที่พบมาก คือ จังหวัดระยอง

เรือและอุปกรณ์ เรือประมง 10 - 14 เมตร เครื่องยนต์ 10 - 150 แรงม้า อุปกรณ์ที่สำคัญ ได้แก่ อุปกรณ์จ่ายอากาศและท่ออากาศพร้อมหน้ากาดำน้ำ 2 ชุด เครื่องเอโคโคซาวเดอร์ อาจมี หรือไม่มีก็ได้

เครื่องมืออวน เครื่องมืออวนมีความยาว 250 - 300 เมตร ลึก 10 - 20 เมตร ขึ้นอยู่กับขนาดเรือ เนื้ออวนเป็นอวนไนลอนสีดำขนาดตา 25 มิลลิเมตร หรือใหญ่กว่า บริเวณใกล้คร่าวล่างส่วนใหญ่เป็นอวนโบลีเอทอีลิน ขนาดตาอวนเท่ากัน เพราะช่วยให้ปลดอวนจากหินใต้น้ำได้ง่าย ด้านบนผืนอวนมีทุ่นพยุกอวนแบบอวนล้อมจับทั่วไป ด้านล่างมีตะกั่วขนาด

วิธีทำการประมง ทำการประมงเฉพาะเวลากลางวัน โดยเลือกแหล่งประมงบริเวณใกล้เกาะหรือบริเวณหินใต้น้ำเท่านั้น ส่วนใหญ่จะวางแบบเดาสุ่มหรือคาดคะเนโดยไม่ต้องมองเห็นฝูงปลาก่อน ฝืนอวนจะถูกปล่อยเป็นวงกลมโอบล้อมบริเวณที่คาดว่าฝูงปลาอาศัย ให้เรืออยู่ด้านนอกของเกาะ เมื่อวางอวนเสร็จแล้วจะให้ลูกเรือ 2 คน ดำน้ำนำขอไปกวดขอบคร่าวล่างของอวนปีกซ้ายและขวา ซึ่งอยู่กราบเดียวกันให้ทบติดกันก่อน ถ้าพบอวนติดหินปะการังจะปลดออกก่อน ส่วนลูกเรือที่อยู่บนเรือจะช่วยกันดึงเนื้ออวนขึ้นเรือจนกระทั่งปลาไปรวมกันอยู่ที่อวนคั้น จึงตักปลาใส่เรือและเตรียมอวนให้เรียบร้อย และหาสถานที่วางอวนใหม่ต่อไป

สัตว์น้ำที่จับได้ ส่วนมากเป็นปลาตามแนวหินปะการังชนิดต่างๆ เช่น ปลาหางเหลือง ปลาสาก ปลาสลิดทะเล ปลานกแก้ว ปลากระพงชนิดต่างๆ ปลาโหมงาม ปลาสีกุนขนาดใหญ่ชนิดต่างๆ

เรืออวนล้อม